

COLECȚIA RÂSUL LUMII

RADU PARASCHIVESCU

Balul fantomelor

Roman

HUMANITAS

BUCUREȘTI

*Cine se culcă o dată cu găinile
se culcă și a doua oară.*

(Proverb nouăzecist)

*Producerea, deținerea sau orice operațiune
privind circulația produselor ori substanțelor
stupefiante sau toxice, cultivarea în scop de
prelucrare a plantelor care conțin astfel de
substanțe ori experimentarea produselor sau
substanțelor toxice, toate acestea fără drept,
se pedepsesc cu închisoare de la 3 la 5 ani
și interzicerea unor drepturi.*

(Art. 312, Cod Penal)

Ca de obicei, sună de intrare exact când îmi aprind țigara. Sunt singur și mă duce-un gând spre locuințele lacustre, printre care și noua mea garsonieră de la parterul unui bloc care parcă stă la taclale cu Turnul din Pisa și-n fața căruia gospodarii sectorului pregătesc din vreme tranșeele pentru cel de-al treilea război mondial. Deocamdată au scos niște țevi, anihilând precaut orice pericol de căldură. O locuință încălzită în București e ca un *policier* la care ți-a șoptit librarul numele asasinului: nu mai are nici un haz.

Sună în continuare insistent, agasant și monocord. Bunul-simț pe care mi s-a reproșat de-atâtea ori că l-am pierdut pe la trei ani, fără a-l recupera vreodată, îmi susură că, atunci când plouă și au trecut patru minute de la fix, cel mai isteț lucru e să intri la oră. Când deschid ușa cancelariei, soneria tace brusc, parcă pentru a-mi sublinia vinovăția. Înăuntru privirea mi se oprește asupra Dorinei „Care-n-ai-făcut-epura?” Dimache, profesoara de desen, care de la amigdale-n jos seamănă cu pivotul lui Portland Trailblazers, iar de la mărul lui Adam în sus cu un iepure consumat de-o criză de identitate. Stă nemișcată și se zgâiește în disperare la orar, încercând să descopere unde ar trebui să se afle deja de cinci minute. Eu, cel puțin, sunt stăpân pe situație. Știu că am istoria literaturii universale la a unsprezecea. Știu, de asemenea, că habar n-am la ce lecție suntem și că probabilitatea de-a afla de la elevi e la

fel de ridicată ca libidoul lui Daniil Sihastrul. După o beție cu rachiu de cireșe și fără mâncare, nu-ți mai arde nici de orfismul lui Rilke, nici de romanele de bătrânețe ale tinerilor furioși.

Înhaț catalogul și pornesc cu țigara atârnând în colțul gurii, salutând apatic tot ce trece pe lângă mine și dă bună ziua. Intru în clasă exact în momentul când un dromader blond termină de desenat pe tablă un ansamblu dubios pe care, depravat cum sunt, îl identific imediat cu motivul principal din filmul *À pleine bouche*. Asistența râde grobian, artistul își înghesuie scâfârlia între umeri și se furișează la loc, iar eu mă fac că nu văd și întreb relaxat, conform ritualului:

— Cine-a spus că arta e-o minciună prin care descoperim adevărul?

Clasa reacționează potrivit graficului. Treizeci și cinci de perechi de ochi îmi dau de-nțeleș că mă pot pune-n legătură cu un medic bun, în timp ce a treizeci și șasea licărește cult în direcția țigării care e pe punctul de a-mi frige buzele.

— Picasso, rostește mândru o sfrijită din banca-ntâi, rândul din mijloc, încalcând consemnul și ridicându-se în picioare ca să răspundă.

Încerc să-mi conving elevii să renunțe la gimnastica inutilă al cărei singur rezultat cert e scârțâitul insuportabil al scaunelor vechi, paradite de generații întregi de poponețe mai mici sau mai mari. Gestul meu de complicitate nonconformistă se reduce la obiceiul de-a fuma în clasă.

Cât despre întrebarea inaugurală, ea înlocuiește salutul tradițional – pe care l-am păstrat doar la clasele mici – cu o ghicitoare care, de obicei, are o minimă legătură cu subiectul lecției de zi. Ca la orice lucru temeinic, și aici e nevoie de sacrificii. Acum, de pildă, îi zâmbesc încruntat tocilariei care mi-a dat soluția corectă (cum naiba le ține

mente pe toate?) și dau impresia că n-am auzit variantele suflăte de prin ultimele bănci, dintre care mi-au ajuns la ureche „Cotabiță“, „Saddam Hussein“ și „Gică Popescu“. Strivesc țigara și-o ascund într-un ghiveci transformat în scrumieră. Mă pregătesc să-ntreb despre ce-am discutat ora trecută, dar o roșcată de lângă geam îmi face semn, de parc-ar vrea să cheme ospătarul.

— Ce e, Ramona? întreb cu o presimțire incomodă.

— E-adevărat că Shakespeare era popo?

Auditoriul hăhăie scurt, ciobănește, iar eu urc vertiginos și pe Celsius și pe Fahrenheit, oprindu-mă imediat sub punctul de fierbere.

— Are vreo importanță?

— Nu, da' mă gândesc că era vai de fundu' lui.

Constatarea falsă compătimitoare a Ramonei ridică la trei numărul hohotelor colective din primele cinci minute ale unei ore de curs pe care, ca pe multe altele, simt că sunt pe cale s-o scap de sub control. Gongul mă salvează miraculos când secretara directorului dă buzna pe ușă ca soldatul de la Marathon, minus vestea bună.

— Domnu' Mihalcea, la telefon. Soția.

„Și de-al lui“, prind din zbor, în timp ce plec de lângă catedră, dându-mi seama abia pe hol de amabila asociere a propriului dos la cel al marelui Will. Mă consolez cu gândul c-am reușit s-o fac pe secretara să-l înlocuiască pe „dom' Virgil“ cu „domnu' Mihalcea“, dar nu pot să-i trec cu vederea lacunele de cultură generală.

— Care soție, păpușă? Știi ceva ce eu nu știu?

— Fosta, doamna Simona.

— Mai atentă, scumpo, mai atentă. Îmi strici toate ploile.

Secretara zâmbește ca Florin Mitu când anunță un cutremur cu sute de victime în India, intră decis la ea în bârlog și-mi arată telefonul cu receptorul pus alături.

— S-auzim, rostesc pe un ton rece.

— Virgil?

— Însuși.

— Bună.

— Câți ani are?

— N-am timp de bancuri. Am fost la judecătorie. Peste două săptămâni e partajul. Ai grijă și fă-te liber.

— În regulă, dau un ceai. Cheamă pe cine vrei.

— Scrie-ți undeva, să nu uiți. Te-am lăsat.

— Nu ești singura.

Închidem simultan, după care fac stânga-mprejur și pun lucrurile la punct.

— Bambina, persoana care-a sunat se numește Simona Procopiu, cu accent pe penultima. Nici „soția“, nici „fosta“, nici „doamna Mona“, *capisci?*

— Ca cine?

— *Beati paupere spiritu*, intonez mâhnit și-o las pe „Bambina“ s-o cheme pe Floarea, portăreasa, și să-i explice că „vezi tu, fato, mai sunt și de-ăștia de-au dat în scrânteală de la cărți. Ete, ăsta de literatură universală, să vezi ce dă pe gură câteodată, nici nu zici c-a fost om întreg la viața lui“. Suspîn profund și netrucat, aprindere de țigară, privire pe fereastră, suspîn partea a doua, sfârșit de tablou.

Mă-ntorc în clasă și observ imediat schimbarea de decor. Cuplăraiul de pe tablă a fost șters și-n locul lui stă scris, acuzator și trufaș: CINE-A SPUS: FAMILIA E PATRIA CEA MICĂ, IAR PATRIA E FAMILIA CEA MARE?“ Recunosc caligrafia de-o obrăznicie egală cu-a posesoarei și chicotesc spre deliciul evident al clasei. „Hai, bă, că-i de gașcă.“

— Liana, vezi vreo legătură între Rică Venturiano și lecția de azi? Mai bine zis, se-ntâmplă cumva să știi undeam rămas data trecută?

Destinatara întrebării își scutură coama castanie cu un gest cinematografic și răspunde cu o crasă lipsă de interes, fixându-și absent privirea undeva în zona șlițului pe care țin morțiș să cred că l-am tras când am plecat de-acasă.

— Tendințe ale prozei engleze moderne și contemporane.

Mă luminez total, simțindu-mă pe un teren sigur. Aș fi dat orice să nu mi se spună „noul roman francez“ sau „teatrul absurdului în Germania“. Gata, ai mei sunteți.

— Am amintit mai demult de școala experimentalistă și de romanele fluxului de conștiință. *The stream of consciousness*, cum i-au spus analiștii procesului psihic din cărțile lui James Joyce, Virginia Woolf și, aș adăuga, parțial Malcolm Lowry. V-am indicat câteva pasaje din Percy Lubbock, Wayne Booth și Northrop Frye, pe care v-aș fi recunoscător dacă le-ați citi. Am vorbit și despre *the angry young men*, cu referiri precise la tensiunile socioexistențiale din romanele lui Kingsley Amis, John Braine, William Cooper și John Wain. Astăzi încercăm să punctăm câteva direcții de evoluție a epicii engleze din ultimele trei decenii și să compartimentăm fenomenul prozei în funcție de crezul artistic, așa cum reiese din scriitură. Atrage atenția, pentru început, ideea de roman proteic, ilustrată printre alții de John Fowles în chiar cartea lui de debut, *Coleționarul*, unde o primă lectură dezvăluie...

Îmi continuu predarea cu sentimentul actorului principal dintr-o piesă care-a avut succes în prima stagiune, dar n-a reușit să mai țină afișul după aceea, stând mai mult pe lista spectacolelor de rezervă. Știu că la final n-o să culeg nici aplauze, nici ouă clocite, ci doar oftatul colectiv de ușurare pornit din douăzeci și opt de piepturi feminine și opt masculine. „A fost boier, nu ne-a ascultat.“

La nivel galactic, americanii promet vizite apropiate pe Marte, c-așa-i bugetul la ei. „Noroc, prăzuliilor, ce mai ziceți, care-i viața voastră? Vreo reformă, ceva? Tot cu economia de piață? Dictatură aveți? Nu? Drepturile omului? Se respectă? *O.K., great, fine, swell, super, cool.* Mamă, ce țoale v-ați tras. Ecologiști în masă, ce mai. Bine, v-am pupat, mai trecem pe-aici cu *Discovery* în weekendul ălălalt.“

La nivel planetar e bai mare, se-ncaieră toți cu toată lumea: albi cu negrii, croații cu sârbii, sârbii cu bosniacii, bosniacii cu croații, armenii cu turcii, catolicii cu protestanții, nordicii cu sudicii, esticii cu vesticii, IRA cu restaurantele, ETA cu discotecile, OEP-ul cu restul. Fac ochi popoare *new wave*: găgăuzii, transnistrenii, ceceno-ingușii, osetinii. Se vorbește mult, prost și degeaba de Kurile, Nahorno-Karabah, teritoriile arabe ocupate și problema cipriotă. Se moare prin împușcare, spânzurare, asfixiere, ardere, scaun electric și de SIDA. Cei cu pușca-n mână organizează poduri aeriene ca să le vină-n ajutor celor cărora tocmai le-au schimbat relieful în șantier în lucru. Marii bărbați ai momentului sunt generalul Michael Rose, Dalai-Lama, Michael Jackson, Marco Van Basten, Boris Elțin și Vali Vijelie.

La nivel național, Parlamentul discută cu îndârjire despre pârla protejată, un senator „se bucură de nerăspundere“, altul „îi face atingere“, iar șaptezeci la sută din ceilalți picotesc blajin pe timp de vară și se interpelează ca să se-ncălzească de cum vine iarna. Lumea bombăne că era mai bine când era rău. Cântă cucuveaua, cântă Aurelian Temișan, cântă căpitanul Bucur, cântă, zeiță, mânia ce-aprinse pe George Pruteanu, cântă vesel toți Cîripoii naționali, numai Loredana face notă discordantă și preferă să-și arate zonele erogene (Vrancea și Valea Prahovei) prin Italia, să moară Ramona Bădescu de necaz, cu baronul ei cu tot. Apar noi semne electorale: cartoful, lumânarea. Dispar vechi comuniști, dar răsar alții, culmea, și mai vechi. Se ajunge, cică, la delirul prețurilor, motiv pentru care se publică ediția completă din „Delirul“. Nostradamus trăiește o zburdalnică reîncarnare în profețiile unui cetățean bătrân, cu o figură rubicond-gelatinoasă, care-i trădează originea în celenterate. Se înjură, se jură, se fură, se jură că nu fură, se minte, se dă cu parul la propriu și la figurat,

se dezbină, se îmbină, se combină, se trăiește boierește ca un pește prins în clește. Apare cu succes revista „Țâțe“.

La nivel personal tumultul vieții se domolește brusc și totul devine tern, ca o descriere de natură la Thomas Hardy. Judecând după o serie de păreri inventariate fără partipriuri, sunt mai plictisitor decât Jimmy Carter, mai prost decât media aritmetică dintre Sly Stallone și Arnie Schwarzenegger, mai caraghios decât Norman Wisdom, mai neglijent decât André Agassi, mai gras decât Idi Amin Dada și mai leneș decât Oblomov. Pe lângă toate astea, am și defecte. Beau, mănânc neregulat (și invers), ies din blugi doar când dorm și... mă rog, păcătuiesc cu gândul ori de câte ori trec pe lângă cineva în care natura a investit generos, joc cărți pe bani și dau bani pe cărți, trec strada pe roșu, mi-e frică de galbeni, simpatizez cu verzii, cumpăr dolari, vând castraveți la grădinar, fumez și spun bancuri fumate, râd prea mult, sunt orgolios, citesc tot ce mi se recomandă să evit, evit tot ce mi se recomandă să cultiv, cultiv boema, sunt campionul divorțurilor la nivel de cvartal și număr printre fostele jumătăți domestice două actuale colege de cancelarie. În soartă mi s-a adunat o grea năpastă: / Cum m-am întors, am dat peste-o nevestă. Poftim? Nu credeți? Buuuun. Luați „Anunțul de la A la Z“ – primul număr din aprilie 1992 – și-o să găsiți într-un chenar din mijlocul paginii 5 următorul enunț: „Atrag atenția că accesul pe bază de verighetă la mine-acasă se suspendă pe timp nelimitat. Știți ce-am vrut să spun, fetelor, cu voi n-am nimic. V.M.“ Acum credeți? V.M. sunt eu, la fel cum statul era Ludovic al XIV-lea, iar doamna Bovary era Flaubert. Virgil Mihalcea, patruzeci și ceva de ani, profesor berbant, în principiu fără principii, surpat de complexe, colindat de angoase, ros din temelii de obsesii nevrednice. Spurcat, ce mai.

— ... tendința de întoarcere la mituri și de valorificare a lor în construcții epice de o geometrie clasicizantă stă sub cea mai bună expresie în romanele lui William Golding, laureat Nobel în 1983. Cei care-au citit *Împăratul muștelor*, *Martin cel avid* și *Turla* au observat, poate, o anume vehemență în contestarea mitului tocmai în valența lui esențială, exemplaritatea. Naufragiatul din *Martin cel avid* este unul dintre antieroi iluștri ai prozei britanice din a doua jumătate a veacului și s-a impus atenției multor critici, printre care Frank Kermode. Mai aproape de zilele noastre, Julian Barnes urmează o pistă întrucâtva similară (deși abil camuflată) în *O istorie a lumii în zece capitole și jumătate*, îndeplinind pe un alt palier ce-a făcut Mel Brooks în *History of the World*, cu suplimentul unor șarje caustice amintind, ca să rămânem la marele ecran, de Woody Allen. Când o s-avem timp, o să discutăm despre întrajutorarea dintre carte și film în secolul douăzeci și-o să plecăm, poate, de la exemplul tradițional de peliculă care-a depășit valoric textul: *Marele Gatsby*. Da, Gianina, e cu Redford, știi. Bine. Întorcându-ne la direcția desacralizării și-a demitizării, reținem moștenirea lăsată de Lawrence cel din *Șarpele cu pene*, roman în care se reflectă cel mai bine...

Vorbesc încet, dar aproape automat, și chestia asta mă nervează teribil. „Să nu te-obișnuiești“, deviza pe care mi-o tot repet de vreo douăzeci de ani, începe să se estompeze în fața rutinei. Halal! Totuși, clasa mă ascultă, sau cel puțin dă impresia. Doar doi puștani din penultima bancă de pe rândul de lângă cuier stau unul lângă altul și, din câte-mi dau seama, fac Pronosportul. „Ce zici, ciupește Parma un punct la Lazio? Vicenza o fură sigur la Cagliari, pune 1 solist, pune tot 1 și la Milan-Torino, deși...“ Nu mă întrerup fiindcă n-are rost, știu că băieții din clasă, opt cu toții, n-au nici o legătură cu literatura lumii. Eliberate de sub teroarea „ismelor“, mințile lor în curs de dezvoltare trăiesc sub

dulcea narcoză a „ing“-urilor: computing, marketing, holding, consulting, tot tacâmul. Unul chiar mi-a explicat odată că e de datoria lor să fie cu picioarele pe pământ, lămurindu-mă grijuliu că viața e scumpă și sugerându-mi că, dacă mai există dobitoci care-ncearcă să-și câștige pâinea pălăvrăgind despre cărți, asta e treaba lor, dar că nimic nu-i obligă pe ei, pragmaticii lucizi, foștii romantici inconștienți, care au stat iarna cu piepturile goale în fața tancurilor cu țevile pline, să le calce pe urme și s-ajungă mai târziu caăștia de-alde mine. Fetele par ceva mai interesate și cred că două-trei pricep efectiv ce le spun, chiar dacă simt câteva priviri care mă dezbracă fără jenă, așteptându-mă să roșesc și intrigate că, departe de-a da satisfacție, răspund cu aceeași monedă, chiar dacă Ligia și Delia adoptă o poziție care invită, chiar dacă Anca trece pe lângă mine și-ncepe să șteargă tabla cu mișcări care mă fac să nu-mi mai încap în piele, chiar dacă Ileana se sprijină într-un cot după ce-și deschide și al doilea nasture de la o bluză mai transparentă ca felia de șuncă a sendvișului cald din Pasajul Victoriei. Continuu să vorbesc, plimbându-mi ochii obosiți pe deasupra capetelor elevilor și lăsându-i apoi să se fixeze la întâmplare undeva, dincolo de fereastra care dă spre terenul de sport, unde în cele din urmă retina mi se tamponează violent de silueta Soniei Nicoară, cândva soția numărul doi, pardon, numărul trei în schema generală, numărul doi dintre colege, profesoara de educație fizică din a cărei mărinimie distantă am și eu două ore ca să-mi iasă norma. Data viitoare vin cu perdelele de-acasă și le-atârn cu mâna mea, fir-ar să fie.

— ... despre romanul comic se poate vorbi la nesfârșit, fiindcă viziunea satirică pare să domine literatura anilor șaptezeci-optzeci în Anglia. Și aici însă o minimă experiență critică poate trasa câteva direcții. E vorba, în primul rând, de umorul academic prezent în așa-numitele cărți

ale campusului universitar, linie deschisă încă din 1954 de romanul *Jim cel norocos* al lui Kingsley Amis și continuată în tonuri ceva mai moderate de Evelyn Waugh și William Trevor. Exponenții reprezentativi ai acestei direcții sunt, totuși, Malcolm Bradbury și David Lodge, iar rugămintea mea este să căutați și să citiți ce v-am dat pe listă din opera lor. N-o să vă pară rău. Există, pe de altă parte, un comic de tip aristocratic, de o savoare inimitabilă, ilustrat cam de prin anii douăzeci până-n anii șaptezeci de P. G. Wodehouse și, ce-i drept, la un nivel inferior, de Barbara Pym și Anthony Powell. O a treia direcție ar fi comicul acid, demolator care ustură și care, din cauza asta, prinde cel mai bine la public. I-aș încadra aici pe Barry Norman, Michael Davidson, Tom Sharpe, Nigel Williams și David Nobbs, cu speranța c-o să vină o vreme când o să-i puteți citi și voi, măcar în traducere, dacă nu în original.

Umila mea nădejde provoacă o rafală de pufnituri amuzate. „Auzi-l și pe-ăsta, altă treabă n-om avea. Ei vezi, de-aia a avut patru neveste și l-au lăsat toate.“

Mă rog, aici e de discutat, chit că nu-mi face nici o plăcere. Mai ales că mi-a telefonat și nebuna de Simona să-mi anunțe partajul. Partajul! Ha! Oare „aj“ o fi sufix distructiv, există așa ceva? Hai să vedem, tot îi doare pe unii paradigma și pe alții sintagma, poate revoluționăm și-aici: Partaj, șantaj, braconaj, chiuretaj, linșaj... Mda, dar ce te faci cu celelalte? Ermitaj, drenaj, vernisaj, clivaj, etaj. Bun, gata, ajunge cu tâmpeniile. Unde eram? A, da, la divorț. Divorțul și avortul. Nu merge. Divortul și avortul. *Ein Mann, ein Wort*. Ein Wort, ein Avort. Arabii toți răsar din cort. Țigani toți răsar din Ford / Și scot pachetele de Lord. Ce zicea Shaw? Anglia și America sunt două țări despărțite de aceeași limbă. Just. Soțul și soția sunt două fantome despărțite de aceeași locuință. Elementele comune: chiria, întreținerea, lumina, telefonul, facturile. Diferențieri: restul.